

II PhD конференція
Докторської школи НаУКМА
Наукова робота: відкритість і відповідальність
31.01.2013 - 04.02.2013

Єврейська громада міста Броди 1848-1914. Між лібералізмом та націоналізмом

Домініка Ранк
Докторська школа
Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
Український Католицький Університет

Керівник: др. Ярослав Грицак

Світ Йозефа Рота. Галицький період

Гіпотеза та дослідницькі питання

- Гіпотеза:
приклад єврейської спільноти міста Броди демонструє, що взаємодія між двома великими ідеологічними рухами – націоналістичним та ліберальним не обмежується лише конфліктом, зокрема гасла та дії єврейських націоналістів демонструють адаптацію певних позицій ліберальної ідеології до потреб національного руху.
- Дослідницькі питання:
 1. проаналізувати функціонування ліберальної ідеології на прикладі єврейської спільноти міста Броди її часткової заміни національними ідеологіями (польський та єврейський націоналізми, сіонізм).
 2. прослідкувати реакцію окремих груп населення (економічної еліти, рабиністичної еліти, єврейської секулярної інтелігенції) на посилення національних рухів.

Методології

- дослідження належить до мікроісторії та до міської історії.
- Методології:
- критичний метод,
- просопографічний аналіз (вивчення малих соціальних груп між членами яких є зв'язок, в даному випадку маскільських гуртків, кланів рабинів) ,
- історико-порівняльний підхід (порівняння інтенсивності поширення ідей, зокрема націоналізму, серед різних категорій населення Бродів та Львова, та інших міст Східної Галичини відібраних за певними критеріями.)

Тенденції у дослідженнях теми

- Більшість досліджень присвячених як історії міста Броди так і окремим групам населення не виходили за межі краєзнавчих праць:

Чобіт, Дмитро. *Броди. Краєзнавчий нарис*. Львів, 1984.

- Або були написані в рамках національної парадигми історіописання

Созанський, Іван. *З минувшини міста Бродів. Причинки до історії міста в XVII ст.* Львів, 1911.

Гельбер Натан. *Toldot jehudej Brodi 1584-1943*. Jerusalem: 1955.

Хонигсманн, Яков. *Евреи города Броды*. Львов, 2001.

- Праця

Börries Kuzmany, Brody. Eine galizische Grenzstadt im langen 19. Jahrhundert, Wien Köln Weimar: Böhlau Verlag, 2011. – єдина фахова монографія присвячена історії міста Броди з акцентом на економічні процеси та вплив кордону на життя міста.

Сучасні тенденції

- Історія міста Броди все ще мало цікавить українських дослідників, напевно з огляду на те, що через таку специфіку міста як склад населення (єврейське населення складало 80% від загальної чисельності, решту займали поляки з незначним відсотком українців) Броди складно вписати в «українську» історію.

Результати дослідження 1

- Історіографічна та джерельна база станом на січень 2013 року
- Опрацьована більша частина історіографії присвячена як самому місту Броди так і загально регіональним ідеологічним процесам: Гаскала, лібералізм, націоналізм.
- Опрацьовані джерельні матеріали з архівів Ізраїля: The Central Archives for the History of the Jewish People Jerusalem, The Central Zionist Archives, The Archive of the National Library of Israel.
- Опрацьована періодика польською та німецькою мовами: «Allgemeine Zeitung des Judentums», «Der Israelit», «Dr. Blochs Österreichische Wochenschrift. Central Organ für die gesammten Interessen des Judenthums», та інші.

Результати дослідження 2

- Перший розділ: 1848-1867 роки.
- Весна народів, ліберальна ідеологія австрійського уряду та внутрішні процеси в самому єврейському суспільстві, що сформувалися в гаслах просвітницького руху Гаскалі, створили разом нову сферу активності євреїв Центрально-Східної Європи – суспільно-політичну.
- Євреї міста Броди вперше отримали досвід політичних виборів, мітингів, зборів громадян, політичних компаній. В такий спосіб населення вперше навчилося виявляти свою політичну позицію. Можна стверджувати, що будь-яка політична активність євреїв Бродів мала на меті захист та підтримку централістичної ліберальної політики Відня на відміну від Львова, де польський націоналізм став першою політичною альтернативою австрійському лібералізму для місцевого єврейства ще за часів революції 1848-1849 років.

Результати дослідження 3

- Розділ другий: 1867-1882
- Із утворенням галицької автономії та відповідно із збільшення польських культурних, політичних та економічних впливів ситуація в регіоні починає змінюватися на користь колонізації. Економіка міста Броди яка орієнтувалася на поза регіональний ринок починає занепадати через послаблення торгових зв'язків з Віднем, так само це стосується культурних зв'язків із столицею. Водночас збільшується тиск на єврейське населення з боку польських націоналістів, які були зацікавлені у політичній консолідації з єврейським населенням для утворення більшості на противагу українцям.
- В Бродях єврейська секулярна інтелігенція та економічна еліта навпаки активно захищали позиції австрійського централізму, що призвело до економічної ізоляції міста та послаблення його позицій в регіоні. Особливо це видно на прикладі конфлікту навколо німецької мови як мови навчання в школах та гімназії міста.

Результати дослідження 4

- Розділ третій 1882-1914
- В кінці 19 на початку 20 століть з'являється альтернатива австрійському лібералізму та польському націоналізму – сіонізм. Процес формування національної свідомості серед євреїв міста Броди розвивається повільніше ніж серед львівського середовища. Діяльність єврейських національних товариств в Бродах довгий час мала не політичний, а культурний характер, та обмежувалася читанням єврейської історії та організацією музикальних вечорів. За характером своєї діяльності сіоністичні гуртки в Бродах були близькими до маскільських об'єднань, що дає підставу для твердження про певну спадковість та навіть тяглість ідей Гаскали та єврейського діаспорного націоналізму.

Результати дослідження 5

Висновки

- Процес політизації єврейської спільноти міста Броди протягом 1848-1914 років дає можливість на мікрорівні зрозуміти специфіку формування та функціонування таких масштабних ідеологічних рухів як лібералізм та націоналізм від їх конфронтації (австрійський лібералізм проти польського націоналізму) до взаємодії (австрійський лібералізм та єврейський діаспорний націоналізм).
- Згадані зміни розкриваються на прикладі життя та творчості представників різних груп єврейського населення від багатих купців як родина Каллір до письменників, наприклад Йозефа Рота чи Герміни Наглерової.

Перспективи та обмеження даного дослідження

- Обмеження цього дослідження, як зрештою і будь-якого іншого яке намагається проаналізувати всі категорії єврейського населення 19 початку 20 століття, в тому, що найбільша частина євреїв були представниками консервативного, традиційного патріархального суспільства яке не продукувало текстів які можна було б проаналізувати, наприклад хасиди. Відповідно тенденції всередині цієї верстви можна прослідкувати лише на підставі текстів її критиків, зокрема секуляризованої інтелігенції, що звичайно спотворює реальну картину.